

PLANTENWERKGROEP

IVN-Oisterwijk --- NMC-Schijndel --- Natuurgroep Gestel

Plant van de maand juli 2022

ivn natuur
educatie
Oisterwijk

Korenbloem

Algemeen

Wetensch. naam	Centaurea cyanus L.
Uitspraak	Centaurea cýanus
Familie	Asteraceae/Composietenfamilie
Geslacht	Centaurea/Centaurie
Soort	Korenbloem
Hoogte	30 – 60 cm.
Plantvorm	Kruid
Plant	Eénhuizig
Wortels	Penwortel
Stengel	Opgaand
Bladstand	Verspreid
Bladvorm	Lijnvormig
Bladkleur	Groen
Bladrand	Gaaf
Bloeiperiode	Juni – juli - augustus
Bloeiwijze	Hoofdje
Bloemvorm	Buisvormig
Bloemkleur	Blauw
Bloemtype	Tweeslachtig
Kelk-omwindselbladen	Veel
Kroonbladen	5
Meeldraden	5
Stijlen	1
Stempels	2
Vruchtbeginsel	Onderstandig
Vrucht	Nootje
Leefvorm	Eénjarig
Groeiplaats	Weiland/berm

Foto 1. Korenbloem

Foto 2. Penwortel

Foto 3. Stengels

Inleiding

De Korenbloem(foto 1)*** sluit als plant van de maand aan bij de Grote klapproos(juli 2020) en Margriet(juli 2021). Hiermee is het *rood-wit-blauw* in de maand juli voltooid. Het drietal kleuren is een vlag waard. Dat vlaggetje(foto 0) vlagt voor de geslaagden en de bloemen Grote klapproos, Margriet en Korenbloem fleuren de *feestmaand* op. Soms hangt het rood-wit-blauw half stok, in dat geval blijven Klapproos-Margriet-Korenbloem stemmig rechtop.

Naamgeving

Centaurea. Hiervoor duiken we in de Griekse mythologie. Centaur Chiron is een kruidkundige. Dat hij voor de helft mens en de andere helft paard is doet er

Foto 4. Bladeren

kennelijk niet toe. Wel doet het er toe dat Chiron door een giftige pijl, door Hercules afgeschoten, werd geraakt. Het sap van een 'centauresoort' genas hem.

Cyanus. Nu komt de kleur van de bloem in de belangstelling; *cyanus* betekent hemelsblauw, het is afgeleid van het Griekse Kyaneos (→donkerblauw).

In het Fries, Frans, Duits en Engels noemt men de plant achtereenvolgens: Roggeblom, Centaurée Bleuet, Kornblume en Cornflower.

Korenbloem. In akkers hoort de bloem te groeien/bloeien nadat zij met het (rogge)graan is gezaaid. Het

te schone zaaigoed van tegenwoordig doet de Korenbloem daar verdwijnen. Gelukkig is de plant elders nog gemakkelijk te vinden.

De naam *Roggebloem* is ouder dan *Korenbloem*. Wellicht is de verschuiving van de (volks)naam te wijten aan de Germaanse invloed van *Kornblume*.

Voorbeelden van namen waarin de kleur van de bloem voorkomt zijn: *Blauwbloemen*, *Blauwpluimen* en *Blauwbol*. In de naam *Blauwbol* zou *bol* enkel *onkruid* betekenen, vergelijk *Bolderik* (november 2019→100^e Plant van de Maand). Beide planten kwamen vroeger als *onkruid/ongewenst kruid* in roggeakkers veel voor.

Plaatsing

Heukels** plaatst de plant in de Compositiefamilie, verder in het geslacht Centaurie en de soort Korenbloem. In het geslacht Centaurie worden verder nog zes andere Centauries genoemd. Een mooie opdracht voor ons om te zien of er één/meer geslachtsgenoten van de Korenbloem zijn te vinden.

Beschrijving

Levensvorm. De Korenbloem is een éénjarige plant en valt bij de indeling van Raunkiaer onder de Therofyten.

Wortels. De plant heeft een penwortel met zijworteltjes (foto 2).

Stengels. De plant heeft opgerichte grijsgroene stengels, die vertakt, viltig behaard en kantig zijn (foto 3).

Bladeren. De zittende/ongesteelde bladeren van de Korenbloem zijn wat plaatsing betreft verspreid. De bovenzijde van de bladeren zijn als met een te dicht spinnenweb behaard, de onderzijde is kaler (foto 5*). De vorm van de bladeren laat zich omschrijven als smal langwerpig; slechts twee tot vijf millimeter breed (foto 4).

Bloemen. De composietsamenstelling (foto 6) laat hoofdjes zien van 1½ à 3cm. Er zijn twee soorten buisbloemen. Een krans van stralende trompetachtige bloempjes. Deze steriele bloemetjes zijn elk ontstaan uit vijf vergroeide kroonblaadjes (foto 8*). De binnenste fertiele buisbloemen hebben één stijl in de vorm van een kokertje met twee stempels (foto 7*). De omwindselblaadjes zijn prachtig gewimperd (foto 8*).

Foto 5*. Blad → Boven- en onderkant

Foto 6. Composiet

Foto 7*. Fertiele bloempjes

Foto 8*. Omwindselblaadjes

Foto 9*. Zaden met 'kroontje'

Vruchten. Het onderstandig vruchtbeginsel ontwikkelt zich tot een éénzadige dopvrucht, ook wel nootje genaamd. Het zijdeachtig behaarde vruchtje heeft een pappus dat op een kroontje lijkt(foto 9*).

Verspreiding.

- Op de eerste plaats **was - is** de mens de verspreider van de Korenbloem. **Was**, omdat het (onkruid)-koren-bloemzaad in het korenzaaizaad van de boer zat. **Is** omdat Korenbloemen in verschillende kleuren als tuinplanten gezaaid kunnen worden en verwilderen.

- Op de tweede plaats verspreidt de plant zich zelf. Het pappus is onvoldoende om door de wind te kunnen worden weggeblazen en door de lucht te zweven. De pluishaartjes van de pappus hebben kleine stekeltjes die door hygroscopische activiteit het zaadje alsnog kunnen verplaatsen. Het zaad valt op de grond en er kan dan het volgende gebeuren: door het vochtig worden van de 'haardos', het opdrogen, het weer vochtig worden enz. kan het zaadje zich – voordat het ontkiemt- in een rechte richting toch nog verplaatsen.

- Op de derde plaats wordt het zaad door mieren verspreid.

Groeiplaats

Bekijken we de ecologische parameters dan zien we dat de Korenbloem groeit op een substraat dat wat:

- vochtigheid betreft gematigd droog genoemd kan worden.
- voedselrijkdom betreft boven gemiddeld genoemd kan worden.
- zuurgraad betreft rond vier tot zes genoemd kan worden.

We zullen de plant in akkers(met wilde bloemen ingezaaide akkerranden), wegbermen, en ruderaal terreinen in de zon zien groeien en bloeien.

Organismen op de plant

De rups van de Korenbloemkaartmot/*Agonopterix laterella*(foto 11) ontwikkelt zich in ingerolde bladeren van de Korenbloem.

Folklore–Gebruik–Kunst–Mythologie.

Folklore

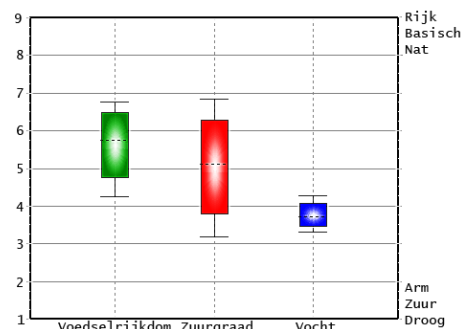
- Om te voorkomen dat korenbloemplukkende kinderen te veel graan zouden vertrappen werd er verteld dat er in de korenvelden boze geesten huisden, b.v. de Rogge(n)wolf.
- Bij inwendig gebruik zou het water- en geelzucht genezen.
- De plant laat zich tot kransen vlechten om huis en haard mee op te sieren.

Gebruik

Combineren we de blauwe iris van onze ogen en de straalbloemen van de Korenbloem die alle kanten op kijken, dan ligt het voor de hand dat de signatuurleer hiermee wel raad weet. "Laat de bloempjes in sneeuw(!) of gedestilleerd water trekken en je krijgt 'oogwater' dat zwakke ogen zal versterken". Het lijkt me onwaarschijnlijk, maar het blijft een helder gegeven uit oude tijden.

Kunst

(?)Het is 1897 en er wordt overwogen dat de gemeente Blaricum opgenomen wordt binnen de gemeente Laren. Blaricum heeft geen eigen wapen. Volgend jaar wordt

Afb 10*. Ecologische parameters

Foto 11. Agonopterix

Afb. 12. Wapen Blaricum

koningin Wilhelmina ingehuldigd en dan kan het toch niet zo zijn dat we(de Blaricummers) geen eigen gemeentewapen hebben. Snel aan de slag en op 17 april 1897 krijgt het dorp zijn wapen. Uit oude herinneringen komt de Korenbloem tevoorschijn(Afb. 12). Wilhelmina kan met een gerust hart op 6 september 1898 ingehuldigd worden.

Mythologie

De kleur van de bloem zorgt ervoor dat de plant als symbool van trouw gezien wordt. Volgens Friedrich Ruchtert(1788-1866): "*Blauw Blüte, Bild der Treue*".

Tot slot

Veel is er al over de Korenbloem verteld. Eigenlijk is de plant in een betrekkelijk korte tijd van akkeronkruid naar beschermingswaardig cultuurgoed geëvalueerd.

Een prachtige afsluiting van het drieluik rood-wit-blauw vormt onderstaand schilderij uit 2015 van Willem Groenewoud, dat de titel draagt:

'Een veld met margrietten, klaprozen en korenbloemen'.

Binnen onze cyclus van de Plant van de Maand mogen de titel herdopen tot:

'Een veld met Klapprozen, Margrietten en Korenbloemen' ?

Tekst

: Gerard te Dorsthorst

Afb. foto's: GtD(0,1,2,4,6); Saxifraga(3); Flora van Nederland - Wilde planten en hun omgeving online(5,7,8,9,10,11)

0. Vlag bij de Inleiding	Schijndel	juni	2020
1. Korenbloem	Ahr	16 juni	2022
2. Penwortel	Schijndel	2 juni	2021
3. Stengels	Saxifraga - Piet Zomerdijk		
4. Bladeren	Schijndel	2 juni	2021
5. Blad → Boven- en onderkant	Flora van Nederland - Wilde planten en hun omgeving online		
6. Composiet	Schijndel	17 juni	2020
7. Fertiële bloempjes	Flora van Nederland - Wilde planten en hun omgeving online		
8. Omwindselblaadjes	Flora van Nederland - Wilde planten en hun omgeving online		
9. Zaden met 'kroontje'	Flora van Nederland - Wilde planten en hun omgeving online		
10. Ecologische parameters	Flora van Nederland - Wilde planten en hun omgeving online		
11. Agonopterix	Saxifraga - Zoran Bozovic		
12. Wapen van Blaricum			
13. Schilderij	Willem Groenewoud www.willemgroenewoud2.nl		2015

* <https://www.floravannederland.nl/planten/korenbloem/>

**Heukels' FLORA van Nederland. Vierentwintigste druk. 2020.

***De Korenbloem staat hier niet in het koren, maar op de stenige oever van de Ahr die Op 14 juli vorig jaar zo desastreus buiten haar oevers trad. De camping is door het verwoestend kolkende water vernield. Nu vinden we er de eerste plantjes terug waarbij onze Plant van de Maand ons bijzonder opvalt met op de achtergrond de nu vredige Ahr.